

Akademia Muzyczna
im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi

Wydział Fortepianu, Organów, Klawesynu,
Muzyki Dawnej i Jazzu

Katedra Fortepianu

Promotor: prof. dr hab. Maria Korecka-Soszkowska

Streszczenie pracy doktorskiej

mgr Kamil Klimek

„Temat muzyczny *La Folii* Arcangelo Corellego jako inspirująca i formotwórcza myśl przewodnia w dziełach fortepianowych różnych epok i stylów na przykładzie wybranych utworów z twórczości: Carla Philippa Emanuela Bacha, Franciszka Liszta, Sergiusza Rachmaninowa i Paula Reale’a”

Założeniem autora opisu dzieła artystycznego jest ukazanie procesu ewoluowania tematu muzycznego *La Folia* A. Corellego na przestrzeni wybranych czterech epok muzycznych, z których każdorazowo wyłoniony zostaje jeden, reprezentatywny – wg autora – utwór fortepianowy oparty w całości lub w znacznej części na pomysłe tematycznym tego barokowego twórcy. Głównym celem niniejszej rozprawy jest udowodnienie tezy zakładającej, iż temat *La Folii* – w rozumieniu określonej, szesnastotaktowej myśli przewodniej pióra A. Corellego – pełni zasadniczą rolę jako czynnik inspirujący i zarazem determinujący w procesie tworzenia wybranych dzieł u takich kompozytorów, jak: C. P. E. Bach, F. Liszt, S. Rachmaninow oraz P. Reale.

Postawiona w ten sposób naukowa teza skłania autora do przedstawienia w szerszym spektrum formowania się określonych stylów w dziejach muzyki fortepianowej, a tym samym zgłębienia konkretnych typów kompozytorskich w postaci czterech sylwetek wybitnych twórców, dla których fortepian stanowił lub stanowi najważniejszy przekaznik muzycznej inwencji i artystycznej ekspresji.

Zakres wyżej wymienionych zagadnień został szczegółowo podjęty w dysertacji doktorskiej o następującej budowie formalnej: we **Wstępie** autor przedstawia motywy, które zadecydowały o wyborze takiego właśnie tematu o charakterze naukowym wraz z dokonaniem wyborem dzieł fortepianowych, których twórcy poddają się cudzej – to jest A. Corellego – narracji muzycznej, zachowując jednocześnie indywidualny idiom kompozytorski; **Rozdział I** poświęcony jest przybliżeniu postaci samego A. Corellego wraz z charakterystyką jego języka muzycznego, ponadto omówiona zostaje *folia* jako gatunek muzyczny wraz z jego genezą oraz dalszymi przeobrażeniami, autor pracy skupia się także na budowie formalnej tytułowej *La Folii* z Op. 5 włoskiego twórcy, jak również śledzi losy tej słynnej melodyczno-harmonicznej sekwencji w spuściznie kompozytorów następnych generacji aż po czasy współczesne (przy czym autor nie ogranicza się w swojej analizie do dzieł wyłącznie z literatury klawiszowej), na koniec wyjaśniając zjawisko fenomenu istnienia tego ponadczasowego muzycznego tematu w dziejach kultury europejskiej; w **Rozdziale II** autor charakteryzuje szczegółowo sylwetki czterech kompozytorów ujętych w temacie pracy oraz ilustruje w sposób formalno-analityczny poszczególne dzieła – zawierające się w trzech różnych gatunkach muzycznych – wraz z genezą ich powstania; w ostatnim, **Rozdziale III**, autor bezpośrednio i wnikliwie porusza postawioną w temacie pracy tezę, dowodząc jej słuszności w toku przeprowadzonych analiz o charakterze ściśle badawczym, tak od strony teoretycznej jak i opierając

swoje założenia na pianistycznym doświadczeniu, jakie stanowi nierozzerwalna część niniejszej rozprawy, to jest Dzieło artystyczne (nagrana płyta CD audio).

W rozdziale trzecim temat *La Folii* zostaje zaprezentowany w czterech odsłonach – w każdej z nich poprzez inny pryzmat estetyczny odpowiadający danemu okresowi w dziejach muzyki – które stanowią odzwierciedlenie specyfiki języka muzycznego, a ściślej języka fortepianowego, wszystkich cytowanych i będących przedmiotem badań kompozytorów. I tak, odpowiednio: 1) w pierwszym chronologicznie dziele, to jest 12 Wariacjach na temat *Folii d'Espagne* (Wq 118/9) C. P. E. Bacha, autor zgłębia pierwiastek afektu tak głęboko osadzonego w estetyce muzyki drugiej połowy XVIII wieku, odnajdując i ilustrując – wraz ze szczegółowym omówieniem oraz uzasadnieniem z punktu widzenia wykonawczego – szereg przykładów w zapisie nutowym poszczególnych ogniw wariacyjnych cyklu; 2) w kolejnej kompozycji fortepianowej, reprezentującej schyłkową fazę epoki romantyzmu, autor ukazuje z jednej strony jej wirtuozowski rozmach, a z drugiej demonstruje aspekt wyrazowy w postaci szlachetnego pierwiastka, nobliwości charakteru, którymi wyróżnia się oryginalna lisztowska *Rapsodia hiszpańska*; 3) jeszcze inne oblicze *La Folii*, przesiąkniętej tym razem nostalgiczną nutą rosyjską, autor prezentuje w ostatnim solowym utworze fortepianowym jakie wyszło spod pióra S. Rachmaninowa, czyli *Wariacjach na temat Corellego* Op. 42. Dzieło to autor traktuje jako genialny przykład wykorzystania walorów brzmieniowych fortepianu – uzyskanych także za sprawą niezwykle udanej próby przeniesienia przez Rachmaninowa specyfiki brzmienia innych instrumentów na grunt faktury *stricte* fortepianowej – a także jako zapowiedź już wyraźnie dającego się w nim odczuć nowego prądu, załazek nowych tendencji w stylu kompozytorskim tego twórcy – na przykład w zakresie stosowanych zabiegów harmonicznoritmicznych czy też świadomego „zubożania” w poszczególnych ogniwach cyklu zapisu fakturalnego na rzecz uzyskania odmiennego obrazu dźwiękowego, a czasem wręcz surowego w swym wydźwięku efektu jako oblicza brzmieniowo-wyrazowego. Mnogość rozwiązań interpretacyjnych, jaka kryje się w różnorodnym sposobie odczytania bogactwa treści muzycznej zawartej w tym obszernym ujęciu wariacyjnym Op. 42, skłania autora do podjęcia także tego zagadnienia w trzecim podrozdziale omawianego Rozdziału III; 4) ostatnie chronologicznie dzieło stanowiące przedmiot badań autora, to jest Sonata fortepianowa Nr 8 *Il Trionfo Della Folia* P. Reale'a – w swojej budowie będąca formą jednoczęściową – pozwala ukazać tytułowy temat *La Folii* w zupełnie odmiennej – względem wcześniej prezentowanych dzieł – szacie dźwiękowej. Autor poprzez niekonwencjonalną strukturę dzieła przedstawia zawartą w nim logikę, którą dostrzega w powiązaniu dających się wyodrębnić poszczególnych jego segmentach, a ponadto odnajduje w sferze interpretacyjnej – zarówno od strony wykonawczej jak i merytorycznej – zamysł samego kompozytora dzięki, między innymi, możliwości przeprowadzenia bezpośrednio z nim rozmowy oraz uzyskania w ten sposób twórczych, artystycznych sugestii, które z kolei pozwoliły autorowi zachować także indywidualny rys dla własnej kreacji pianistycznej oraz przedstawić głębszą analizę środków wykonawczych i wyrazowych.

Nierozzerwalnym i kluczowym z punktu widzenia naukowego wnioskowania jest ostatni, piąty podrozdział omawianego Rozdziału III, w którym autor na podstawie analizy porównawczej wszystkich czterech dzieł dokonuje naukowej syntezy mającej na celu zdefiniowanie właściwej interpretacji odpowiadającej każdej z kompozycji. Autor pracy, i zarazem interpretator omawianych utworów, uwzględnia w nim także bardzo ważny i ściśle powiązany z aktem odtwórczym aspekt świadomego wyboru – i ostatecznie uchwycenia w procesie wykonawczym – kierunku stylistycznego dla każdej z czterech różnych odsłon tematu *La Folia* A. Corellego.

Efekty badań naukowych wraz z własnymi spostrzeżeniami oraz przemyśleniami, będącymi bezpośrednio rezultatem wniknięcia autora w treść muzyczną każdego dzieła fortepianowego – zagłębia się on bowiem w owym procesie o charakterze naukowym także w sferę emocjonalnoduchową, wcielając się w rolę pianisty-odtwórcy – zostały zawarte w Podsumowaniu niniejszej rozprawy. Autor dowodzi w nim, iż na każdym etapie swojej pracy przewodowej wywiązał się

od strony merytorycznej z przyjętych założeń, mających na celu obronienie postawionej w jej tytule tezy.

Słowa kluczowe: temat muzyczny, motyw muzyczny, styl w muzyce, gatunek muzyczny, forma dzieła, analiza dzieła muzycznego, technika kompozytorska, technika pianistyczna, stylistyka wykonawcza, interpretacja, kreacja artystyczna.